

EVALDAS JUOZELIS

Mykolo Romerio universitetas

STEVE'AS FULLERIS, JOSEPHAS ROUSE'AS IR MOKSLO LEGITIMACIJA

Steve Fuller, Joseph Rouse and the Legitimation of Science

SUMMARY

The article provides an analysis of a twofold possibility for the political legitimation of science. Fuller's legitimation project tends to authorize non-epistemic means for the justification of scientific knowledge by accountability to certain social norms and consistency with the ideal of „participatory“ politics. Rouse's justification of scientific knowledge is the concept of normative accountability of scientific practices. It rejects the Fuller's idea of the legitimation of science. Fuller's idea is alien to naturalistic scientific enterprise, which should not be restricted to any universalistic claims or meta-scientific principles. The article assumes that by localizing politics within the level of scientific practices, Rouse's conception of science reduces the threat to scientific autonomy and authority.

SANTRAUKA

Straipsnyje iš dvejopos normatyvistinės mokslo filosofijos perspektyvos pateikiama politinės mokslo legitimacijos galimybės analizė. Fullerio mokslų legitimavimo projektas linkęs sankcionuoti neepistemines mokslinio žinojimo pagrindimo priemones, kylančias iš atskaitomybės socialinėms normoms ir suderinamas su atitinkamu „participacinės“ politikos idealu. Rauziškoji normatyvistinė mokslo pagrindimo versija atmeta pačią mokslo legitimacijos idėją kaip svetimą natūralistinei mokslo prigimčiai, kuri neturi būti varžoma jokių visuotinės pretenzijų ar metamokslinių principų, ir apibūdina normatyvinės mokslo (praktikų) atskaitomybės sampratą. Daroma prielaida, kad rauziškoji saviorganizuojančio mokslo koncepcija, lokalizuodama politikos vaidmenį praktiniame mokslo lygmenyje, sumažina kylančias grėsmes mokslo autonomijai ir autoritetui.

ĮVADAS: PAULO FEYERABENDO DEMARŠAS

P. Feyerabendas savo „anarchistinėje žinojimo teorijoje“ konstatavo, kad jei (a) mokslinių problemų formulavimo ir sprendimo būdai priklauso nuo sąlygų,

RAKTAŽODŽIAI: Fulleris, Rouse'as, normatyvinė atskaitomybė, mokslo legitimacija, politika.
KEY WORDS: Fuller, Rouse, normative accountability, legitimation of science, politics.

kuriomis tos problemos susiformavo, t. y. nuo formalių, eksperimentinių, ideologinių etc. priemonių ir žmonių interesų, ir (b) visuomenių bei kultūrų raidos problemų formulavimo bei sprendimo būdai taip pat priklauso nuo tų problemų atsiradimo sąlygų, prieinamų priemonių ir žmonių interesų, tuomet nei moksliniai tyrimai, nei žmonių veikla kaip tokia neturi būti standartizuojami pagal teorinius modelius¹. Feyerabendas tikėjosi demaskuoti „racionalizmo doktriną“ ir jos remiamą mokslinės bendruomenės „konsensu“ pagrįstą tariamą mokslo autoritetą, mokslinį žinojimą inkorporuodamas į sociokultūrinių procesų dinamiką. Kaip šių procesų elementas mokslinis žinojimas nėra nei monistinis (epistemologinio anarchizmo tezė veikale *Prieš metodą*), nei monologistinis (demokratinio reliatyvizmo tezė veikale *Mokslas laisvoje visuomenėje*). Todėl Feyerabendui mokslo autonomijos ir savireguliacijos prielaidos gali ir turi būti peržiūrėtos socio-

kultūrinių sąlygų pagrindu: mokslo kaip tiesos ir objektyvumo normų gamybos instituto statusas įvertintinas iš politinės perspektyvos, o švietimo sistema demonopolizuotina pagal laisvosios visuomenės principus (lygios teisės visoms tradicijoms ir įsitikinimų sistemoms, lygios galimybės siekti norimo išsilavinimo, proporcingai paskirstyta įtaka galios struktūroms ir pan.).

Laikydamasis šios strategijos Feyerabendas komplikuoja mokslo autoriteto ir autonomijos reikalą. Atrodo, aukščiausiojo tiesos (ar prasmės, naudos, objektyvumo, racionalumo etc.) arbitro vaidmenį jis linkęs patikėti „išoriniam“ – liberaliosios demokratijos – vertybiniam kriterijui, į kurį turėtų orientuotis „vidinės“ mokslo praktikų taisyklės. Tokiu būdu Feyerabendas išprovokuoja politinės mokslo legitimacijos (arba mokslinio žinojimo pagrindimo) diskursą, jau ir XXI a. siekiantį normatyvinį ir politinį neutralumą išpažįstančios mokslo filosofijos persitvarkymo.

S. FULLERIS PRIEŠ J. ROUSE'Ą PAGAL F. REMEDIOSĄ

Francis Remediosas mokslo legitimacijos problematiką analizuoja pagrįstai supriešindamas dviejų šiuolaikinių mokslo filosofų natūralistų – Steve'o Fullerio ir Josepha Rouse'o – projektus. Remediosas atvirai simpatizuoja pirmajam, vis dėlto jo atliktos analizės objektyvumą liudija paskesnė Fullerio ir Rouse'o polemika Remedioso teksto pagrindu².

Remediosas Fullerio ir Rouse'o nesantaiką apibendrina šitaip.

Fulleriui politiniai veiksniai, pavyzdžiui, mokslinio žinojimo strategavimas

ir konstitucija, atlieka pamatinį vaidmenį visuotinai legitimuojant mokslinį žinojimą, Rouse'ui politika apribotina lokaliu praktiniu lygmeniu ir niekuomet neperkeltina į metamokslinį; taigi Fulleris siūlo politinį legitimacijos projekto sprendimą, o Rouse'as šį projektą iš esmės atmeta dėl abejotinų visuotinumų reikalavimų. Nors tiek Fulleris, tiek Rouse'as yra natūralistai ir normatyvistai, jų nereprezentacionistinės „politinės socialinės epistemologijos“ – atitinkamai *episteminis eliminatyvizmas* ir *defliacionizmas* –

natūralizmą ir normatyvizmą traktuoja skirtingai: Fullerio „postepistemine“ žinojimo samprata yra materialistinė, Rouse'o – mokslo praktikos; Fulleriis į epistemologiją inkorporuoja „mokslo valdymą“ (*governance of science*), Rouse'o mokslo praktikų filosofija *mokslo valdymą* dekonstruoja kaip neleistiną politinio suverenumo formą. Rouse'as pagrįstai tvirtina, kad bet koks legitimacijos projektas galiausiai traktuojamas kaip „epistemologinis realizmas“ (mokslinis žinojimas apibrėžiamas kaip teoriškai nuosekli rūšis), tačiau Fullerio atvejis išskirtinis, nes jam mokslinio žinojimo legitimavimas yra „neepisteminis“ politinis judesys³.

Natūralizmo galimybės klausimu Remediosas formuluoja tokią dilemą: jei epistemologija yra mokslas, epistemologinis empirinių metodų ir rezultatų tyrimas arba (1) virsta abejotina tuos pačius empirinius metodus pakartojančia pastanga, arba (2) tampa prieštaringas, kadangi remiasi nenatūralistine normatyvine analize pažeisdamas natūralizmo principus (iš empirinio-mokslinio tyrimo normatyvinės išvados nekyla)⁴. Betgi Fullerio „socialinė postepistemologija“, pažymi Remediosas, laikytina natūralizmo dilemos įveika „per demokratinę sutartį dėl [mokslinio žinojimo] konstitucijos preskriptyvinių normų, kurios legitimuotų mokslininkų elgesį“⁵. Žinoma, normatyvinis natūralizmas normas turi grįsti faktais, arba egzistuojančių žinių sistema, ir tik tuomet samprotauti, kokios normos, kur ir kada taikytinos. Jei mokslo nenaudojame savo žinių teorijos (metateorijos ar metamokslo) legitimavimui, bet remiamės politinėmis normomis, natūralistinio prieštaravimo

grėsmė turėtų išnykti. Išskirdamas dviejų tipų politikos normas – reguliatyvų žinojimo demokratizavimą per atvirą ir laisvą diskusiją ir konstitutyvų „objektinio lygio tyrimą“ kaip žinojimo efektyvinimą, – Fulleriis konstitutyvų tipą subordinuoja reguliatyviajam⁶.

Kognityvinis diskursas, toliau dėsto Remediosas, taip pat subordinuotinas socialiniam diskursui, kadangi (1) skirtis tarp socialinių ir kognityvinių kategorijų ontologiškai nereikšminga, o (2) mokslinis žinojimas nėra atskirai nuo žinių visuomenės tirtinas reiškinys. Jei sekdami Fulleriu „epistemą“ suvoksime ne kaip „propozicinį“, bet „tinklišką“ žinojimą, kurį sudaro „darbo organizavimo atvejai, ir galios struktūros, komunikacija, kodifikacija ir manipuliavimas įrankiais, kuriuos galima aptikti paprastai nesusijusiose visuomenėse, tačiau susiejamos būtent visų šių veiksnių reguliaraus įgalinimo bendroje aplinkoje“, galėsime atsisakyti ir įpročio postuluoti kažką panašaus į „vienodą mąstyseną, pasaulėvaizdį ar netgi teiginį, kuris gali išlikti per pakartotinius perkėlimus laike ir erdvėje“⁷.

„Eliminuodami“ analitinę epistemologijos koncepciją ir mokslinį žinojimą traktuodami kaip visuomenėje materialiai funkcionuojančius „socialinio priešastingumo tinklus“, žinojimą paverčiame natūralizuotu skaidriu visuomenės generuojamu intelektualiniu-medžiaginiu produktu; socialinio eliminatyvizmo pranašumas, palyginti su epistemine mokslinio žinojimo samprata, spėja Remediosas, yra jo teikiama galimybė žinojimą įvertinti ir iš neepisteminių (pvz., evoliucinės epistemologijos) pozicijų, tad Fullerio eliminatyvizmas išplečia moks-

lo filosofijos sritį skatindamas atsižvelgti į kitas mokslinio žinojimo tyrimo alternatyvas, tačiau neapeliuoja į specifinio tipo epistemologinės žinojimo prigimties legitimaciją, nors metamoksliniu lygmeniu – per demokratizavimo normas – žinojimu ir priskiria nuoseklios teorinės veiklos charakteristiką⁸.

Pasak Rouse'o „postmoderniosios“ mokslo sampratos⁹, medžiagiškai konfigūruojami žinojimo ir galios pasiskirstymai *dekonstruoja* mokslinį žinojimą kaip *istoriškai aiškiai apibrėžiamą* išskirtinę praktinės veiklos rubriką. Fullerio koncepcija nėra postmoderni, kadangi nėra nei dekonstrukcionistinė, nei hermeneutinė: pasitikėjimą mokslu grindžia „transkontekstuali“ politinė mokslo konstitucija, atitinkanti mokslo demarkacijos kriterijų. Deja, pasak Remedioso, Rouse'as nesuvokiąs Fullerio demarkavimo principų ypatumų – demarkacijos kriterijai yra ne episteminiai, o sankcionuojami per socialines praktikas kaip viešai mokslininkų veiklą aprobuojančius procesus – ir negalys pagrįstai abejoti socialinių praktikų pagrindu steigiamo konkuruojančių žinių rūšiavimo mechanizmo egzistavimu¹⁰. Fulleris priduria: „[F]ilosofai gali būti teisūs. Nėra epistemiškai privilegijuoto būdo suteikti episteminę privilegiją. Bet tai nesuponuoja, kad nėra

neepistemiškai privilegijuoto būdo suteikti privilegiją.“¹¹ Mokslas episteminiu autoritetu tampa ne dėl kokio itin išskirtinio žinojimo turinio (kuris kinta, prisitaiko, gali būti konstruojamas kitaip), bet tokiam autoritetui politiškai suteikus epistemines privilegijas.

Fulleris esą ir sau galįs suteikti privilegiją ne tik analizuoti kompleksiškus mokslinės veiklos darinius, bet tuos darinius kritiškai normatyviai vertinti: kai Rouse'as „aprašo ribų tarp mokslo ir nemokslo slinktis atsakydamas spręsti, ar tam tikri pokyčiai yra pozityvūs, ar negatyvūs“, Fullerio normatyvizmas gali veikti visu kritinio režimo pajėgumu ir „stiprinti eksperimentinę socialinių mokslų dalį, taip pat mokslą kaip socialinio eksperimentavimo terpę demokratiškai valdomos visuomenės sistemoje“¹². Toji demokratiškai valdoma visuomenė, pabrėžtina, nėra kokia „valdomos demokratijos“ organizacija ar „politinio gyvenimo savaime suprantamumo“¹³ terpė: „tik respublikoniška mokslo politinė teorija yra suderinama su ‚atvira visuomene‘, kuri yra politinės visuomenės rūšis, Fullerio, kartu ir Karlo Popperio laikoma normatyvine mokslo vizija. <...> Respublikoniška mokslo teorija savo pagrindiniais principais laiko participacinę politikos formą ir teisę klysti“¹⁴.

FULLERIO IR ROUSE'O LEGITIMACINĖS RUNGTYNĖS

Fulleris antrina Remediosui „postmodernią“ Rouse'o mokslo filosofiją normatyviniu požiūriu laikydamas gana „ūkiška“ (*domesticated*). Šioji „nepostuluoja antimokslų tapatumo politikos, galėsiančios sukelti *status quo* perversmą“, bet veikiau advokatauja dabar itin madingai

atskirų disciplinų dispersijai, t. y. rezonuoja su mūsų laikų dvasia, pažymėta „neoliberalaus valstybės valdžios likvidavimo“, taip pat mokslinių tyrimų bei švietimo politikos sferas¹⁵.

Pagrindinė problema yra tokia: kaip šioje necivilizuotoje situacijoje įvesti tvar-

ka, jei rauziškosios mokslo praktikos yra normatyviai atskaitingos tik sau, „saviorganizuojančios“ ir „savipakankamos“? Politikos istorija moko, kad valdžios pasidavėliškumo, korumpuotumo ir savi-valės prielaida yra valdžios nebaudžiamumas: tik tuomet, kai susiduria su pašalinimo grėsme („falsifikacijos“ galimybe ir delegitimavimo pavojumi), valdžia imasi tikros atsakomybės. Tas pats, Fullerio teigimu, galioja ir mokslams. Tačiau Rouse'as, atmesdamas *mokslo kaip natūralios rūšies* – esinio, turinčio tam tikrus bendrus jo esmę apibrėžiančius požymius – idėją, galiausiai ją susigražina, mokslo praktikas įkandin Davido Hullo¹⁶ vėl nusakydamas rūšiškai: kaip Hulas „apibrėžia rūšį kaip grupę individų, kurie kryžminasi, idant produkuotų vaisingus palikuonis, taip Rouse'as apibrėžia mokslą kaip grupę individų, kurie sąveikauja, idant produkuotų žinias, kurias tos bendruomenės nariai pripažįsta kaip savas, o ne bendruomenės nariai pripažįsta kaip jų nuosavybę. Štai kas apibrėžia mokslą kaip „praktikas“, nors taip pat galime sakyti, kad tai mokslą paverčia profesine sąjunga.“¹⁷ Tai ne vien Hullo ir Rouse'o kaltė – pirmasis košę užviręs Thomas Kuhnas¹⁸, bet Rouse'as esą nuėjo per toli: „*Reductio ad absurdum* yra Rouse'o nuostata, kad jei šiuolaikinės mokslo bendruomenės nariai nuspręstų tikrinti savo hipotezes lygindami jas su futbolo rungtynių rezultatais ir būtų patenkinti pasekmėmis, o plačioji visuomenė ir toliau pasitiktų jų autoritetu, lažybos dėl futbolo rezultatų taptų moksliniu eksperimentu. Rouse'ui nėra tokį sprendimą galinčio užginčyti aukštesniojo apeliacinio teismo.“¹⁹

Fulleriui apeliacinis teismas yra „atrankos spaudimas“, sutelktas visų visuomenės narių (mokslininkų ir nemokslininkų) rankose, – tai yra „participacinio“ respublikonizmo principo pasekmė. „Rouse'ui mokslas' yra sudėtinis generatyvinis individų, atpažįstančių vienas kitame mokslininkus, gebėjimas“ (praktikų „saviorganizacijos“ principo pasekmė); arba: „Rouse'as mato mokslą kaip nulemtą mokslininkų išteklių“, Fulleriis – „kaip nulemtą tam tikro mokslinio idealo“²⁰. Taigi Fulleriis sakosi esąs žemiškesnis galvotojas, („individų lygmeniu“) netikintis jokiais radikaliais skirtumais tarp mokslininkų ir nemokslininkų, tad jie visi turi paklusti vienokių ar kitokių mokslinių idealų varomo žinių atrankos mechanizmo „normatyviniams standartams“. Rouse'ui mokslininkai esą yra specifinė žmonių veislė, užsidariusi savuose arealuose ir, matyt, tik dėl atitinkamų apeigų (pvz., per išventinimo į „ekspertus“ ritualus) „savais“ inicijuojanti „pasauliečius“. Mano supratimu, šitaip Fulleriis Rouse'o mokslo praktikų filosofiją sąmoningai paverčia ūkinės-gentinės postmoderniosios visuomenės sanklodos simptomatika.

Priešindamas savąjį projektą rauziškajam, Fulleriis atskleidžia ir dvejopą požiūrį į mokslo raidą. Rouse'ui kaita esą yra normali socialinių (mokslinių) praktikų ypatybė, „praktikos reprodukcinio proceso šalutinis produktas“, kadangi žinojimo pokyčius natūraliai lemia kintantys kontekstai, poreikis prisitaikyti ir paties reprodukcinio proceso pobūdis, teoriškai atkuriamas per J. Derrida ir G. Deleuze'o „skirtumo per pakartojimą“ analogą²¹. Sutikdamas, kad „standartinės

teleologinės mokslo pažangos sampratos nelaiko kritikos“, Fulleri „skirtumo per pakartojimą“ principą (kuriam Rouse'as suteikia semantinį pobūdį) laiko nepakankamu ir problemišku mokslo tikslų atžvilgiu: mokslai turį organizuoti ir tikslingai priešintis tokio pobūdžio kaitai (standartizuodami mokslinę kalbą, pervertindami epistemines strategijas), ir tai yra ne savavališkai laboratorijų ar katedrų plėšiniuose ūkininkaujančių mokslinių grupuočių, bet „universitetų, profesinių asociacijų, licencijavimo komisijų, įstatymų leidžiamųjų organų“, konstituojančių „mokslo valdymo“ sferą ir prižiūrinčių mokslo priemonių atitikimą mokslo tikslų, prerogatyva²².

Visa tai sudėjus, Rouse'as daro motyvuotą išvadą: Fulleri, manipuliudamas rūšiškumo konceptu, pasako tik tai, kad mokslo filosofijos tyrimo objektas yra ne epistemologinės, bet „socioekonominės“ prigimties. Teoriškai nuosekli mokslo epistema esanti atskiras didesnės apimties politiška determinuotos socioekonomijos rūšies atvejais, tad mokslas vertintinas tais pačiais ideologiniais ir metodologiniais instrumentais, kokiais vertiname bet kurią kitą socialinę instituciją²³. Jei, priešingai, mokslus laikytume „istoriškai konstituotais *individais* (rūšys ir šeimos dabar suvokiamos kaip hierarchiškai susiję biologiniai individai)“²⁴, tektų susitaikyti su mintimi, kad negalime jais manipuluoti kaip „socialinio gyvenimo dėsningumais“, „bendro elgesio modeliais“, „bendromis normomis“, institucijomis ar įsitikinimų tinklais.

Mokslo praktikoms būdingų dėsningumų aprašymas nėra tas pat, kaip normatyvinis jų įvertinimas, – ši skirtumą gerai suvokia abu oponentai, – tačiau

Fulleriui *norma*, viena vertus, yra visuomenės poreikio ar intereso ekvivalentas, kita vertus, sankcijos ir skatinimo (priežiūros ir idealo) pirmavaizdis, ir be jos esą neįmanoma nei savitikslių praktikos kritika, nei pozityvi raida. Todėl jam tiek T. Kuhnas, tiek L. Wittgensteinas ar M. Heideggeris yra konservatyvūs „konformistiniai“ socialinių praktikų teoretikai, rėmę „perdėtą metafizinę grynos inercijos reikšmę“ socialinėse praktiko-²⁵. Pats Fulleri, priešingai, esąs senojo gerojo intelekto kaip viso sociumo racijos šalininkas.

Rouse'ui mokslo *racionalizavimas* reiškia konvencionalių socialinių dėsningumų ir atitinkamų praktikų standartizuotų eksplcitiškų normų įteisinimą. Tačiau, kitaip nei Fulleri, jis netvirtina, kad oponento silpnybės dar geriau atskleidžia jo paties mokymo pranašumus, ir nepamokslauja, kad balta matome tik dėl juoda, pastovumą tik dėl kismo, kultūrą dėl natūros ir pan. ir t. t. Žinoma, kad sociumas, ypač kantriau pastudijavus, apreiškia įvairius socialinio gyvenimo dėsningumus, žinoma, kad praktikas galime palyginti, sugrupuoti, nukreipti, pakeisti ar prarasti. Ir Fulleri, ko gero, teisus mokslininkus raužiškoje praktoteorijoje netiesiogiai prilygindamas specifinės *veislės* įvaizdžiui. Vis dėlto čia keltinas kitoks klausimas: ar Fullerio „darbo organizavimo atvejai“, komunikacijos, kodifikacijos ir manipuliacijos, kurias susieja ir materializuoja „reguliarus įgalinimas bendroje aplinkoje“, kartu su „vienoda mąstysena“ neatsikrato ir „socialinio gyvenimo dėsningumų“, kurie galėtų pasakyti mums ką nors išties įdomaus?²⁶ Galbūt parankiau mokslo praktikas vertinti ne „objektyvaus reguliaru-

mo ar panašumo“, bet „normatyvinės ją sudarančių performatyvų ir dalyvių atskaitomybės“ požiūriu?²⁷ Kitaip tariant, Rouse'o mokslo praktikų filosofija draudžia *a priori* (vadovaujantis atitinkamu idealu arba išoriniu interesu) nustatinėti, kas praktikai priklauso, o kas ne, ko kiais normomis praktikose turime vadovautis, o kokias atmesti, nes visa tai kyla iš nuolatinės interpretatyvios praktikos sklaidos²⁸.

Jei Fulleris ir Remediosas įtikinamai parodytų, kad socialinės praktikos yra tiesiog veiklos ir įsitikinimų dėsningumai, apskritai nereikėtų ginčytis, nes dėsningumai galėtų išsiversti be jokių normų, atitinkamai ir be normatyvinės atskaitomybės kategorijos. *Normatyvinė atskaitomybė* (ji būtinai yra sudėtinė pačių praktikų dalis) nedraudžia *atskaitomybės normoms* kaip kito įsipareigojimo tipo; Rouse'as veikiau klausia, ar apgalvotas Fullerio priekaištas filosofijos avangar-

dininkams postmodernistams, iš epistemologinio legitimacijos projekto fiasko pernelyg skubotai darantiems išvada, kad legitimacija visai negalima, neturėtų būti panaudotas ir prieš reikalavimą pripažinti *tik* atskaitomybės normoms fuleriškąjį tipą, kuris neva parodo, jog praktika nėra atskaitinga normoms, jei tos normos nėra nepriklausomos nuo praktikų. Taigi Rouse'o mokslo delegitimacijos projektas atmeta draudimą normatyvumą artikuliuoti kitaip, nei „konstitucinio valdymo“ ekvivalentą, o normatyvumo teoriją kitaip, nei filosofinį konstitucinių principų arbitražą: „Perkeldami savo argumentus į pseudokonstitucinį lygmenį“ ir „kurdami savo ‚atviros visuomenės‘ kaip konstitucinio mokslo valdymo principo viziją, [Fulleris ir Remedios] iš anksto, pirmenybę teikdami savo nuostatomis, siekia išspręsti klausimą, ar ir kodėl tokia žinojimo politika yra tinkama.“²⁹

VIETOJE IŠVADŲ: KAIP LEGITIMUOJAMAS MOKSLAS

Vienu išpūdingiausių mokslo legitimavimo pavyzdžių laikau 2006 m. grupės Lietuvos mokslininkų ir valdininkų sukurptą dokumentą pavadinimu *Pasiūlymai dėl humanitarinių ir socialinių mokslų ir studijų misijos, mokslinės veiklos vertinimo kriterijų ir šių mokslų valdymo principų*³⁰. Darbo grupės nariai humanitarinius ir socialinius mokslus (HSM) siūlė reorganizuoti pagal „laiko poreikius atitinkančią valstybės politiką“, numatydami HSM deramą „vaidmenį formuojant tautinės ir politinės bendruomenės tapatumo pagrindus“. Kadangi HSM paskirtis – būti „politinės ir tautinės

bendrijos egzistavimo pagrindu“, jie privalo „išryškinti konkrečios politinės ir tautinės bendrijos ypatumus“ ir perduoti „bendras vertybes ir prasmes“. O svarbiausia, kad „Lietuvos HSM skleisdami lietuvių kalba yra arčiausiai Lietuvos politinės ir tautinės bendrijos, kuriai tarnauja iš jos gaudami probleminius iššūkius, o jai perduodami savo tyrimų rezultatus bei pasaulinę patirtį“. Mokslų tarnystė čia kažkaip turėtų atsiskleisti per užgimsiančią „kultūrinę intelektualinę elito klasę, palaikančią aukštosios kultūros standartą konkrečioje politinėje ir tautinėje bendrijoje“. Tai dar galima pa-

vadinti „politinės bendrijos demokrati- nių gebėjimų ugdymu“.

Net jei *Pasiūlymų* tekstas yra išskirti- nis dėl specifinės politinės tautinės au- ditorijos ir menkai iliustruoja Fullerio mokslo valdymo idėjas, pripažintina, kad šios ar analogiškai samprotaujančių darbo grupių mokslinės-politinės inicia- tyvos galėtų suveikti tik pagal Fejera-

bendo inicijuotus ir Fullerio aprašytus normatyvinio legitimacijos mechanizmo (kaip atskaitomybės „išorinėms“ nor- mams) dėsningumus. Tačiau „mokslinio tyrimo laisvės“ ir „mokslo institucijų autonomijos ir atsakomybės“ principai, ko gero, gali būti išsaugoti tik rauziško- sios mokslo delegitimacijos ir vidinės mokslų atskaitomybės pagrindu.

Literatūra ir nurodos

- ¹ Plg. Paul Feyerabend, *Farewell to Reason*. Lon- don: New Left Books, 1988, p. 304.
- ² Francis Remedios, Fuller and Rouse on the Le- gitimation of Scientific Knowledge. *Philosophy of the Social Sciences* 33(4), 2003, p. 444–463; Jo- seph Rouse, Remedios and Fuller on Normati- vity and Science. Ten pat, p. 464–471; Steve Fuller, The Unended Quest for Legitimacy in Science. Ten pat, p. 472–478.
- ³ Remedios, p. 445–446.
- ⁴ Ten pat, p. 451.
- ⁵ Ten pat, p. 451–452.
- ⁶ Ten pat, p. 452. Analogiškai Jürgenas Habermas- as (*Toward a Rational Society: Student Protest, Science, and Politics*. Boston: Beacon Press, 1970) pateikia dvi racionalizacijos sampratas: raciona- lizaciją kaip mokslinę-techninę pažangą arba sistemos funkcionalumo užtikrinimą („konsti- tutyviusis“ interesas) ir racionalizaciją kaip sim- bolinę sąveiką, skatinančią viešą diskusiją („re- guliatyviusis“ interesas); pirmoji idealiomis są- lygomis turi paklusti antrajai.
- ⁷ Steve Fuller, *Philosophy of Science and Its Dis- contents*. Boulder, CO: Westview, 1993, p. 98, xv.
- ⁸ Remedios, p. 454.
- ⁹ Detaliau šią sampratą aptariu savo straipsniuose: „Postmoderniosios mokslo filosofijos politi- ka: D. Ginevas prieš J. Rouse'ą“. *Logos* 67, 2011; „Natūralistinė ir hermeneutinė mokslo topolo- gijos“. *Filosofija. Sociologija* 26(1), 2015, p. 3–11.
- ¹⁰ Remedios, p. 455–456.
- ¹¹ Steve Fuller, James Collier, *Philosophy, Rhetoric and the End of Knowledge*. LEA: New Jersey, Lon- don, 2004, p. 90.
- ¹² Remedios, p. 457–458. Įdomi detalė: už šią įžval- gą Remediosas dėkoja Fulleriui, bet jau kitoje nuorodoje remiasi asmeniniu susirašinėjimu su Rouse'u, kuris paaiškina, jog kalba apie visiškai kitą nei Fulleris normatyvumo *tipą* (atskaitomy- bę konstitutyvinėms normoms priešpriešinda- mas savajai konstitutyviai normatyvinės prak- tikų atskaitomybės kategorijai). Remediosas priduria: kuris iš priešininkų vis dėlto „norma- tyviškesnis“ – atskira tema. Kam tuomet spren- dimo normatyvumo klausimą tempti ant fule- riškojo kurpalio?
- ¹³ Algimantas Valantiejus, Politika ir „politika“. *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 2, 2004, p. 8.
- ¹⁴ Remedios, p. 459.
- ¹⁵ Steve Fuller, The Unended Quest for Legitima- cy in Science. *Philosophy of the Social Sciences* 33(4), 2003, p. 473.
- ¹⁶ David L. Hull, The Professionalization of Scien- ce Studies: Cutting Some Slack. *Biology and Phi- losophy* 15, 2000, p. 61–91.
- ¹⁷ Steve Fuller, The Unended Quest for Legitima- cy in Science. *Philosophy of the Social Sciences* 33(4), 2003, p. 475.
- ¹⁸ Steve Fuller, *Kuhn vs. Popper: The Struggle for the Soul of Science*. Cambridge: Icon Books, 2003.
- ¹⁹ Steve Fuller, The Unended Quest for Legitima- cy in Science. *Philosophy of the Social Sciences* 33(4), 2003, p. 475.
- ²⁰ Ten pat, p. 476.
- ²¹ Ten pat, p. 476–477.
- ²² Ten pat, p. 477.
- ²³ Joseph Rouse, Remedios and Fuller on Norma- tivity and Science. *Philosophy of the Social Scien- ces* 33(4), 2003, p. 466.
- ²⁴ Ten pat.
- ²⁵ Steve Fuller, *Kuhn vs. Popper: The Struggle for the Soul of Science*, p. 179.
- ²⁶ Rouse, p. 467.
- ²⁷ Ten pat.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat, p. 469. Panašiai Osmo Kivinenas ir Tero Piironenas (Toward Pragmatist Methodological Relationalism: From Philosophizing Sociology to Sociologizing Philosophy. *Philosophy of the Social Sciences* 36(3), 2006, p. 313–314), reaguodami į Fullerio futbolo ir mokslinės, filosofinės ar kitokios akademinės veiklos analogiją, retoriškai klausia, kas turėtų legitimuoti jos taisykles, jei jų negalime kildinti iš paties aka-

deminių praktikų proceso. Fulleris savąja „universalistine mokslo samprata“ (po kuria esą nesislepia jokia metafizinė potekstė) tariasi radęs sektiną „mokslinį idealą“ – „optimalų kognityvinio darbo pasidalijimą“; vis dėlto „sociologizuojanti filosofija, be kitų dalykų, reiškia, kad negali būti kito ‚teismo‘, sprendžiančio, kas yra moksliška, nei pati mokslinė bendruomenė“, kurianti ir naikinanti mokslškumo kriterijus.

³⁰ <http://lms.lt/?q=lt/node/174>